
Literatuur en film besprekingen

"De ziel van het vak- over contact als kernwaarde in therapie" Godelieve van Zijl

Bemoeizorg van A tot Z: Assertieve en outreachende Zorg Jack A. Jenner

film: *Carol* Gerrie Hendriks

film: *Janis: Little Girl Bleu* Gerrie Hendriks

Erwin van Meekeren en Jan Baars

"De ziel van het vak- over contact als kernwaarde in therapie"

2015, Boom uitgevers, Amsterdam,
ISBN 978908953675, prijs, 39.95 euro

Godelieve van Zijl

Soms voelt een boek aan als een liefdevol voorwerp, een beetje om te strelen, en sla je het boek vervolgens open. Kriskras er doorheen bladerend besef je dat de verzorgde buitenkant overeenkomt met de zorgvuldig samengestelde inhoud.

"De ziel van het vak" is zo'n boek. Het ziet er prachtig uit, mooie druk, en is samengesteld uit ruim 30 bijdragen van ervaren professionals (psychiaters, klinisch psychologen/ psychotherapeuten en SPV), die allen ruimschoots hun sporen in de brede GGZ praktijk verdiend hebben. Zij vertellen aan de hand van eigen casuïstiek wat zij als de ziel van hun vak ervaren: het contact als kernwaarde.

In sommige bijdragen in dit boek wordt een boodschap uitgedragen, of voldoet het hoofdstuk als klinische les. Het is een weldaad om te lezen, vooral in een tijd waarin nauwelijks tijd is voor enige reflectie en het accent tijdens casuïstiekbesprekingen meer lijkt te gaan over de vorm, de bezuinigingen, reorganisaties, prestatiedruk en registraties dan over de noden van de cliënt. Laat staan over de ingewikkeldheden in het contact tussen de behandelaar en de cliënt als de belangrijkste kernwaarde van het vak. Je zou denken dat door bovengenoemde verschraling de passie voor het vak verdwijnt en er cynisme ontstaat. Gelukkig bewijst dit boek dat passie nog bestaat. Tegelijkertijd heeft het iets treurigs, alsof passie als deziel van het vak, niet iets vanzelfsprekends is.

Het boek start met maar liefst drie voorwoorden: Wiepke Cahn, vicevoorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie, lijkt de hand in eigen boezem te steken: " Als psychiaters zijn we de ziel van het vak de laatste jaren een beetje uit het oog verloren". Marijke van Putten , psychiater, bestuurder GGZ Noord-Holland Noord, schrijft dat het bewust hanteren van de vrije ruimte er voor zal zorgen, dat de ziel van het vak niet verloren gaat. Zij haalt de stoïcijnse filosoof Epictetus aan. Eva van Kemenade, projectmanager bij Samen Sterk zonder Stigma, benoemt het belang van de naaste in het herstelproces van een psychiatrische patiënt. Erwin van Meekeren, psychiater, en Jan Baars klinisch psycholoog/ psychotherapeut) beschrijven in de inleiding dat het boek niet gaat over de huidige zorgen binnen de geestelijke gezondheidszorg, maar over de ziel en schoonheid van het vak. Het bestaat uit drie delen: opening, middenstuk en slot, als ware het een muziekstuk. " Het gaat om hoe de noten gespeeld worden ". De 30 bijdragen van de professionals worden afgewisseld door intermezzo's met thema's als : diagnostiek, geheugen, wetenschap, behandelingen, rollen, oorzaken en maatschappelijke aspecten, hetgeen een verdere verdieping en een soort adempauze geeft. Achter iedere bijdrage staat een korte literatuurlijst. In de verantwoording schrijven de eindredacteuren: " We wilden een vlot leesbaar boek, gericht op de praktijkervaring van de auteurs " . Nu, dat is gelukt. Maar waar zijn, op een enkele na, de bijdragen van allochtone professionals, dat kan toch niet waar zijn anno 2015? Zijn ze er niet of zijn ze niet gevraagd ? Hoe zit het met de brede afspiegeling van onze maatschappij? Helaas een gemiste kans.

En nu de bijdragen zelf : het is verleidelijk om een aantal bijdragen die me extra boeien er uit te lichten, bijvoorbeeld over de lagen van empathie en compassie (Nelleke Nicolai), over " mentaliseren " (Dorien Philipszoon) of over de kwetsbare en intieme momenten binnen een relatie therapie, waarna de therapeut na een verbindende verandering zingend de kamer verlaat (Karin Wagenaar), maar ik wil andere ook aansprekelijke bijdragen niet te kort doen. Alle bijdragen zijn de moeite van het lezen waard. Toch moet ik een keuze maken, een soort tarantella en het worden zes fragmenten, uit iedere beroepsgroep een. Om te beginnen met Annechien Limburg , psychiater met wie ik ruim 20 jaar de Marokkaanse vrouwengroep heb gedaan en de tolk Hayat Bassit. " Racisme en maatschappelijke uitsluiting maken het opbouwen van een vertrouwensrelatie met allochtone cliënten moeilijker, omdat ze maatschappelijk zoveel afwijzing ondervinden. Des te belangrijker is oprechte nieuwsgierigheid en de bereidheid om ook praktische hulp te bieden als hulpverlener", aldus Annechien. "Je moet het uitstralen" voegt Hayat toe. Louis Tavecchio (psycholoog / onderzoeker) geeft uitleg over diverse opvoedstijlen en noemt als een van de mogelijke oorzaken van psychosociale ontwikkelingsverschillen tussen mensen hun veerkracht, ofwel hun weerstandsvermogen en de wilskracht om tegenslagen te verwerken. Ook Arjan Videler (psychotherapeut / onderzoeker) en Henk van As (psychiater) noemen het belang van veerkracht. Echt contact maken met de senior en zijn of haar naast betrokkenen is een continue uitdaging. Gerard Lohuis (SPV) en Jules Tielens (psychiater), beiden werkzaam op een crisisdienst schrijven over "Henk", een psychotische man, waarbij snel gehandeld moet worden en over "Janny", die al 4 opnames achter de rug heeft en iedere vorm van hulp weigert. Bij Janny is veel investeren in het contact de kern van de behandeling. De schrijvers spreken van een verbindende gesprekstechniek. Overigens hadden van mij meer SPV-en aan het woord gemogen, ik weet zeker dat de passie niet ontbreekt en dat het altijd om contact gaat. Frans Schalkwijk (psychoanalyticus) schrijft over schaamte, een krachtige emotie, samenhangend met een negatieve evaluatie van het zelf. "De essentie van ons vak is dat we onze cliënten helpen al hun kwaliteiten en makkes zo goed mogelijk onder ogen te zien en dat ze dan van zichzelf zo mogen blijven".

Tenslotte noemt Erwin van Mekeren het belang van een goede afronding van een behandeling, immers ook een onderdeel van de ziel van het vak. "Je moet iemand loslaten met wie je soms lang hebt opgetrokken en heftige emoties hebt gedeeld".

Met dit boek in de hand kunt u vooruit: het bevat een rijkdom aan ervaringen en kennis in 1 boek. Daarmee heeft het ook een historische waarde, het geeft namelijk een mooi tijdsbeeld van de verschillende huidige therapievormen en het is met passie geschreven.

Roeg D, Lindt van de S, Lohuis G, Doorn van L,
Bemoeizorg van A tot Z: Assertiële en outreachende Zorg,
(2015) Uitgever: SWP, Amsterdam
ISBN: 978 90 8850 626 0, pag. 156 prijs 23,90

Jack A. Jenner,
(kinder- & jeugd)psychiater

Dit boek beschrijft in vier delen en 14 hoofdstukken de achtergrond, praktijk, modellen en toekomst van de bemoeizorg. Het enthousiasme en geloof in deze zorgvorm spat van de bladzijden.

Deel I geeft in kort bestek een beschrijving van historie, hedendaagse state of the art in Nederland en enkele buitenlandse en gangbare modellen van bemoeizorg. Dit deel is sterk beleidsmatig van opzet.

Deel II is het meest zorggericht en concreet. Het beschrijft de praktijk van zorg, de aanpak van zorgverleners en onderbouwt die met modellen van zorg. Het bemoeizorg proces wordt in zeven stappen onderverdeeld. Waarna houding en technieken goed worden toegelicht. Ook dit deel getuigt van een positieve verwachting ten aanzien van bemoeizorg. De vraag is of dit terecht is. Wet en regelgeving zijn al sinds de Krankzinnigen Wet lacuneus; omdat het slecht lukt om zorgprocessen te vangen in juridische termen. Over de definities (criteria) van krankzinnigheid en gevaar kan al decennia lang geen consensus worden bereikt. Bij gevaar speelt bovendien het methodologische probleem van de expectancy rate. Dat de wet nauwkeurig regelt wanneer iemand gedwongen mag worden opgenomen (p.81) meen ik te moeten betwijfelen. De toename van verwarde mensen op straat lijkt deze twijfel helaas te steunen.

Deel III maakt de lezer wegwijs in het woud van termen waarmee bemoeizorg is beschreven zoals frontoffice, casefinding, OGGZ, toeleiding, ACT, FACT, CTI, Vangnet & Advies, wijkteam, backoffice, JGZ, jeugdbescherming, AMK. Dit deel eindigt met een evidentieoverzicht van bemoeizorg. De evidentie blijkt gerelateerd aan: bestaand voorzieningen systeem, doelgroep, omvang en kwaliteit van het bemoeizorg team, modeltrouw en effectenmaten. Vermindering in psychopathologie wordt minder gevonden dan sociale verbetering.

Nederlands onderzoek bestaat nauwelijks. Helaas zijn bestaande onderzoeken selectief weergegeven, met name de voor bemoeizorg minder positieve.

In Significant minder opnamen in psychiatrische ziekenhuizen als gevolg van oplossingsgerichte directieve opnamevoorkomende strategieën werd in 1984 aangetoond. Opnamepromillages in de regio's Dordrecht, Alblasserwaard en Vijfheerenlanden daalden significant t.o.v een vergelijkbare regio en de landelijke cijfers na invoering van deze strategieën door de betreffende SPD (proefschrift Erasmus Univ.). Net als bemoezorg waren voornoemde strategieën actief in het zoeken van zorgmijders en oplossingsgericht. Vergeleken met de huidige ACT teams was de case-load van het SPD-team veel groter en de behandeling goedkoper. Minderpositief zijn de bevindingen van Maastricht (wel genoemd) en Winschoten. In de laatste RCT bleken ACT en reguliere zorg vergelijkbaar, uitgezonderd een hogere contactfrequentie bij ACT. ACT bood daar een zelfde kwaliteit voor een duurdere prijs. Tot slot een vergelijkend Zweeds onderzoek. Hierin bleken de effecten van ACT en reguliere zorg vergelijkbaar; uitgezonderd de resultaten bij patiënten met schizofrenie. Die bleken slechter af met ACT.

Het boek gaat van A tot Z, bestrijkt het tussengebied. Bij herdruk mogen A en Z ook aandacht krijgen. Doublures kunnen dan - de delen beginnen met vergelijkbare inleidingen - worden verwijderd. Ook zouden de auteurs de term cliënt mogen heroverwegen. Klanten komen in winkels om iets te kopen. Hoe rijmt de bemoezorg cliënt die de waren opgedrongen krijgt met een klant? Betrouwbare cijfers over het aantal zorgbehoefigen is niet voorradig (p.18). Waarop de beweringen van paragraaf 1.6 dan zijn gebaseerd vraagt minimaal een onderbouwing, evenals de bewering dat extramuralisering deels verantwoordelijk is voor de toename van de populatie die bemoezorg behoeft. De uitspraak dat FACT tot vele voordelen heeft geleid (p.91) roept de vraag op welke dan en voor wie? Bemoezorg voor jeugd is vooral een op hoop gebaseerde toekomstverwachting. Het geschetste beeld wijkt nogal af van de realiteit in 2015 die ik van vele collegae in vele regio's heb vernomen. Maar hoop doet leven, hopelijk worden de toekomstverkenningen (p.138 e.v.) nog bewaarheid, hoewel het historisch perspectief van de GGZ meer een herhaling van zetten dan leren aan ervaring toont.

Film

Carol

Regie: Tod Haynes

Met: Cate Blanchet en Rooney Mara

Gerrie Hendriks

SPV GGZingeeest Amsterdam

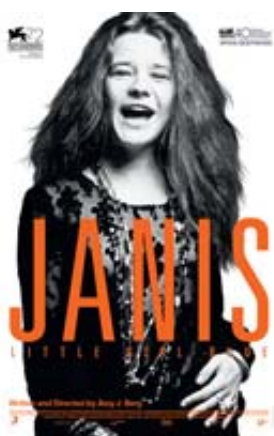
Carol is de verfilming van het boek *The Price of Salt* van Patricia Highsmith uit 1952. Het verhaal gaat de ronde dat het boek autobiografisch zou zijn. Volgens de scenarioschrijfster Phillis Nagy is het een gewoon liefdesverhaal. Een liefdesverhaal dat klopt, maar het is niet "gewoon". Het 1952 is en het gaat hier over de liefde tussen twee vrouwen.

Op een dag stapt de prachtige Carol een warenhuis binnen op zoek naar een kerstcadeau voor haar dochter. Ze ziet de mooie maar eenvoudige Therese. Ze vangen elkaars blik en het is liefde op het eerste gezicht.

De vrouwen blijven elkaar zien, de sfeer is broeierig en er wordt niets tussen de vrouwen uitgesproken. Het zijn de jaren vijftig, Carol is nog getrouwd en heeft een dochter. Haar man verzet zich tegen de scheiding, neemt haar seksuele geaardheid niet serieus. Zij weet wat ze op het spel zet.

Uiteindelijk gaan Carol en Therese impulsief op reis, de relatie ontwikkelt zich maar ze worden "betrap" en Carol raakt haar kind kwijt.

De kracht van deze film is de beeldtaal, er wordt geen woord teveel gezegd, de broeierige sfeer kennen we uit de boeken van Highsmith. Deze sfeer is door de regisseur meesterlijk in beeld gebracht met mooie jaren vijftig beelden en prachtige kleding. We kijken naar een liefdesverhaal maar ook naar de strijd om erkenning van homoseksualiteit en de prijs die ervoor betaald moet worden.

Film

Janis: Little Girl Blue

Documentaire van Amy Berg over het leven van Janis Joplin

Vanaf 21 januari 2016 in de Nederlandse bioscoop

Gerrie Hendriks
SPV GGZingeest Amsterdam

Het is al weer 45 jaar geleden dat Janis Joplin overleed aan een overdosis heroïne. Ze was slechts 27 jaar oud. Daarmee hoort ze bij *forever 27*, een groep van popmuzikanten die overleden zijn op 27 jarige leeftijd.

Amy Berg werd door de erven van Janis benaderd om deze documentaire te maken en kon beschikken over archiefmateriaal. We zien oude filmbeelden, optredens en horen vrienden, collega's, minnaars, minnaressen en familie over haar vertellen. Brieven die ze schreef aan haar familie worden voorgelezen.

Dat geeft een goed beeld van Janis. Ze was niet het mooiste meisje van de klas, had andere ideeën dan haar klasgenootjes, werd gepest en kreeg zo nu en dan een pak slaag op school. Ze was een druktemaker die het conflict niet schuwde.

Geboren en opgegroeid in Port Arthur in Texas vertrok ze naar Austin voor de muziek en om te studeren. Ze was op zoek naar herkenning maar bleef ook daar een buitenbeentje. Ze ging naar San Francisco waar ze zich eindelijk thuis voelde in de hippiecultuur, maar experimenteerde met drugs en raakte al snel verslaafd.

Naast de muziek zijn drugs een rode draad in haar leven. Ze slaagt er regelmatig in om af te kicken. We zien dan een mooie uitbundige vrouw met een prachtig rauwe stem en opzweepende optredens. Een van haar collega's merkt op dat ze op het podium het gevoel had er eindelijk toe te doen. Dan was ze gelukkig.

Ze kreeg bekendheid met de band Big Brothers and the Holding Company en brak door op het Monterey Pop Festival. Daarna ging het snel en werd ze te groot voor de band. Ze ging uiteindelijk solo, haar zang werd beheerster maar haar stemgeluid bleef rauw en zorgde voor prachtige blues nummers als Bobby Mc Gee en Get it While You Can. Het zijn nummers van haar laatste plaat Pearl, waarvan er na haar dood vier miljoen van zijn verkocht.

Een mooie documentaire over een emotioneel instabiele jonge vrouw en popster die muzikaal voor velen een inspiratiebron is geweest. Jong overleden door een overdosis heroïne maar eigenlijk vanwege haar levensstijl. No Limits, in niet-psychiatrische termen: misschien voelde ze wel teveel. Het bittere is dat ze al een half jaar clean was, op het moment dat ze een overdosis nam.

Nergens wordt de vraag gesteld of ze misschien bewust een overdosis heeft genomen.